

УДК 78(09)(477.51)

Васюта Олег Павлович

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
мистецьких дисциплін національного університету
"Чернігівський колегіум" ім. Т.Г. Шевченка
robota-internet@ukr.net

ЛЮБОМИР БОДНАРУК – РЕПРЕЗЕНТАНТ ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРНІГІВЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТ.: ХОРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Мета. Дослідження пов'язане з обґрунтуванням внеску у формування хорової культури новітньої доби відомого українського хормейстера Любомира Боднарука, що знайшло своє виявлення у створенні та діяльності першого професійного камерного хору імені Д. Бортнянського Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів і концертних програм. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні історико-гносеологічного та проблемно-хронологічного наукових підходів, що дозволяє здійснити розклад і узагальнення історичної основи розгортання хорової діяльності на Чернігівщині, що сформувала новітні бачення хорового мистецтва Любомира Боднарука. **Наукова новизна** та значимість отриманих результатів проведеного дослідження полягає в тому, що вперше піддано аналізу виконавський репертуар професійного мистецького колективу, який охоплює різні стилі і жанри музичного мистецтва, представляє композиторську творчість України, що створює додаткові умови для екстраполяції художніх надбань професійного хорового колективу в різновекторну музично-виконавську діяльність та в сферу підготовки професійних диригентських кадрів, зокрема створення хорознавчої історії диригентського виконавства Чернігівщини. **Висновки.** Вперше хорова творчість Чернігівщини розглядається у взаємозв'язку культурологічного і змістовного музикознавчого (хорознавчого) чинників, що формують цілісність хорової культури Чернігівщини від її витоків до нашого часу. Важливо, що відображення музично-виконавської діяльності в сфері хорового мистецтва опосередковуються оцінкою творчості митця, того, хто створює реальні художні цінності, що мають творчий результат.

Ключові слова: репрезентант, камерний хор, репертуар, хорознавство, музична культура Чернігівщини.

Васюта Олег Павлович, кандидат искусствоведения, доцент, доцент кафедры художественных дисциплин национального университета "Черниговский колледж" им. Т.Г. Шевченка

Любомир Боднарук - репрезентант хорового искусства Черниговщины второй половины ХХ - начала ХХІ в.: хороведческий аспект

Цель работы. Исследование связано с обоснованием вклада в формирование хоровой культуры новейшей эпохи известного украинского хормейстера Любомира Боднарука, что нашло свое проявление в создании и деятельности первого профессионального камерного хора имени Д. Бортнянского Черниговского областного филармонического центра фестивалей и концертных программ. **Методология** исследования заключается в применении историко-гносеологического и проблемно-хронологического научных подходов, что позволяет осуществить анализ и обобщение исторической основы развертывания хоровой деятельности на Черниговщине, которые сформировали новое видение хорового искусства Любомира Боднарука. **Научная новизна** и значимость полученных результатов проведенного исследования заключается в том, что впервые подвергнуты анализу исполнительный репертуар профессионального художественного коллектива, который охватывает разные стили и жанры музыкального искусства. Представляет композиторское творчество Украины, что создает дополнительные условия для экстраполяции художественных достижений профессионального хорового коллектива в разновекторную музыкально-исполнительскую деятельность и в сферу подготовки профессиональных дирижерских кадров, в частности создание истории хороведения дирижерского исполнения Черниговщины. **Выводы.** Впервые хоровое творчество Черниговщины рассматривается во взаимосвязи культурологического и содержательного музыковедческого факторов, формирующих целостность хоровой культуры Черниговщины от ее истоков до нашего времени. Важно, что отображение музыкально-исполнительской деятельности в сфере хорового искусства выявляется непосредственно в оценке творчества художника, того, кто создает реальные художественные ценности, имеющие творческий результат.

Ключевые слова: репрезентант, камерный хор, репертуар, хороведение, музыкальная культура Черниговщины.

Vasyuta Oleg, PhD in Arts, Associate Professor, National University "Chernihiv Collegium" named after T.G. Shevchenko

Liubomyr Bodnaruk – the representative of the choral art of Chernihivshchyna (Ukraine) of the second half of the XXth and the beginning of the XXI century: the cognitive aspect

The purpose of the article. The research is connected with the justification of the contribution to the formation of the choral culture of the modern age of the famous Ukrainian choirmaster Liubomyr Bodnaruk, which was revealed in the creation and activity of the first professional chamber choir named after D. Bortniansky from the Chernihiv Philharmonic Center of Festivals and Concert Programs. The **methodology** of the research is to apply the historical-epistemological and problem-chronological scientific approaches, which allows to carry out the schedule and generalization of the historical basis for the development of choral activity in Chernihiv region, which formed the latest vision of choral art by Liubomyr Bodnaruk. The **scientific novelty** and significance of the results of the research carried out is that for the first time the analysis of the performance repertoire of a professional artistic group covering various styles and genres of musical art represents the composer's work of Ukraine, which creates additional conditions for extrapolation of artistic achievements of a professional choral collective into a multisectoral musical – execution activities and in the field of training of professional conducting staff. **Conclusions.** For the first time, the choral creativity of

Chernihiv region is considered in the interrelationship between cultural and continental musicology (cognitive) factors that form the integrity of the choral culture of Chernihiv region from its origins to our time. It is essential that the reflection of musical and performing activities in the field of choral art is mediated by the assessment of the artist's creativity, which creates real artistic values that have an aesthetic result.

Key words: representative, chamber choir, repertoire, bureaucracy, musical culture of Chernihiv region

Актуальність теми дослідження. Регіональні музикознавчі студіювання засвідчують зростання творчого інтересу до змісту тих художніх процесів, які виходять за рамки локального явища і стають вагомою часткою загального річища духовної культури України початку XXI століття [10, 62]. Це стосується різних сфер музичної діяльності, але в першу чергу – хорової, оркестрової, композиторської, виконавської. Винятково цінним, з нашої точки зору, є творчий напрям, запропонований Всеукраїнською науково-практичною конференцією[8]. Говорячи про значення творчого спадку відомого харківського диригента В.Палкіна, академік В.Рожок наголосив: "В.С.Палкін уособлює загальноукраїнський тип хорового діяча... В його діяльності і натурі сконцентрувалися найпитоміші якості української духовності, відданості митця своїй улюбленій справі, високоморального ставлення до людських ідеалів, скромність, все те, що відповідає митцям такого масштабу" [6, 11]. Осмислення творчого феномену відомого українського хорового диригента, заслуженого діяча мистецтв України, Л.М.Боднарука є метою дослідження.

Становлення професійної вокально-хорової діяльності на Чернігово-Сіверщині співпадає з часом заснування Чернігівської єпархії (992) [9]. В історії української музичної культури XVIIст. важливе місце належить хоровій капелі чернігівського архієпископа Лазаря Барановича та відомому хормейстеру Симеону Пекалицькому [5]. За часів Гетьманщини (1648-1764) Чернігівщина висунула плеяду видатних майстрів хорової справи: М. Полторацького, Г. Головню, А. Рачинського, М. Березовського, Д. Бортнянського, С. Давидова та ін. [2,112]. На становлення музично-хорової думки в Україні суттєвий вплив мали праці Г.Головні "Начало познання нот ірмолойного простого пінія"(1752) та Г.Барановича (випускник Чернігівської духовної семінарії, керівник хору Києво-Могилянської академії (1799 – 1804 рр.) "Ірмологіон по печерському напіву", "Правила для нашого ірмологійного пінія" [1].

На початку XX ст. у Чернігівській єпархії нараховувалося близько 300 церковно-співочих хорів учнів церковно-парафіяльних шкіл [2,112]. Тут працювали українські хорові диригенти Г.Давидовський, Г.Горелов (Горілий), О.Соловйов, П.Добровольський, Г.Зосимович і ін. Організовувалися церковно-співочі товариства. Зокрема, ініціатором створення Чернігівського церковно-співочого товариства став визначний російський хормейстер і хоровий композитор О.Архангельський.

Становлення фундаментальних основ мистецької освіти початку XX ст. пов'язане з заснуванням першого Чернігівського музичного училища (1904), Чернігівських музичних класів (1908). Формування хорової культури знаходилося під впливом діяльності музично-освітніх закладів радянської доби: відновленням діяльності Чернігівського музичного училища(1961), відкриттям музично-педагогічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М.В. Гоголя. Спостерігається нарощення хорової культури. (Приміром, український хор прилуцької кооперації (м. Прилуки) здійснив перше виконання кантати-поєми "Хустина" класика української музики XX ст. Л.М.Ревуцького(1923)) [3, 35]. 60-ті–80-ті рр. позначені формуванням новітніх центрів хорової культури. Провідниками нового музичного мислення стали хормейстери В.Іконник, А.Лашенко, Л.Тевзадзе, Л.Пашин, В.Полєвник, Л.Вишнева і ін., що стало основою стрімкого злету хорового мистецтва цього часу. Виклад основного матеріалу. Л.Боднарук мав високу фахову освіту (закінчив Львівську консерваторію ім. М.Лисенка), практичний досвід роботи з професійними хоровими колективами України. Зокрема, керував ансамблем пісні і танцю "Полісся" Чернігівської обласної філармонії, хором музичного училища ім. Л.Ревуцького, з якими ставав неодноразовим лауреатом різних республіканських конкурсів хорового мистецтва. Головною справою майстра стало створення першого на Чернігівщині професійного камерного хору ім. Д.С.Бортнянського (1996). У 2009р. отримав професійний статус "академічного". До першого складу хору ввійшли випускники музичного училища ім. Л.Ревуцького, для яких гармонійно поєдналися роки навчання з подальшим переходом до етапу професійної хорової діяльності. Камерний хор посів почесне місце у професійному хоровому мистецтві України зазначеного періоду[4]. Репертуар є складовою характеристики професійних якостей творчого колективу. Музичний репертуар містить інформацію, яка дозволяє з'ясувати стан художнього розвитку мистецького середовища. Репертуар сприяє визначенню географії музичних впливів, зокрема, щодо поширення хорової літератури у виконавській практиці і характеризує хоровий професіоналізм місцевих творчих сил. Структурує різні колективи за рівнем виконання. Дозволяє з'ясувати характер естетичних уподобань соціального середовища. Репертуар камерного хору ім. Д.Бортнянського має наступну тематичну спрямованість і охоплює різні твори за формою та засобами музично-хорової виразності.

1. Українська класична хорова спадщина.

М.Березовський "Отче наш" хоровий концерт.

М.Березовський "Не отвержи меня во время старости" хоровий концерт.

Д.Бортнянський "Прийдіте, воспоім, людіє" хоровий концерт №15.

Д.Бортнянський "Вознесу тя боже мой" хоровий концерт №16.

Д.Бортнянський "Гласом моїм" хоровий концерт №27
Д.Бортнянський "Да воскреснет, Бог" хоровий концерт №34.
А.Ведель "Величая, величаю тя, Господи" хоровий концерт.

2. Хорова музика різних музичних стилів.

В.А.Моцарт "Реквієм".
К.Орф "Карміна Бурана" (сценічна кантата).
А.Гнатишин "Вірую" (київського розспіву).
А.Гнатишин "Богородице Діво, Радуйся".
М.Леонтович Фрагменти зі "Служби Божої".
М.Вербицький "Ангел вопіяше".
С.Рахманінов "Богородице Діво". З Літургії.
С.Рахманінов "Тебе поем". З Літургії.
А.Шнітке "Отче наш".
О.Гречанінов "Літургія – Domestica" (фрагменти).
Юзеф Свідер "Miserere" ("Помилуй").
Афро-американські духовні піснеспіви – спірічуелси в обробці Роберта Шоу:
"Deer River Jordan" ("Глибока ріка Йордан").
"Some times I feel" ("Деколи я відчуваю").
"Dry bones" ("Сухі кістки").

3. Хорова спадщина М.Д.Леонтовича.

М.Д.Леонтович, вірші В.Сосюри "Льодолом".
М.Д.Леонтович "Отче наш" зі "Служби Божої".
М.Д.Леонтович "Отче наш" зі "Служби Божої".
М.Д.Леонтович "Хай іде насува чорна хмара" з незакінченої опери "На русалчин Великдень".
М.Д.Леонтович, вірші В.Сосюри. "Літні тони".
Українські народні пісні в обробці М.Д.Леонтовича: "Зашуміла Ліщинонька", "Піють півні", "Ой нас братці п'ять", "Пряля", "За городом качки пливуть", "Ой з-за гори кам'яної", "Ой устану я в понеділок", "Гра в зайчика", "Дударик", "Козака несуть", "Гей ви стрільці січовії", "Із-за гори сніжок летить", "Зажурились галичанки", "Щедрик", "Ой, там за горою".

4. Хорова Шевченкіана України.

Л.Ревуцький, вірші Т.Шевченка. "Хустина" кантата-поема.
Л.Ревуцький, вірші Т.Шевченка "Заповіт".
Є.Козак, вірші Т.Шевченка. "Думи мої".
Б.Лятошинський, вірші Т.Шевченка "Тече вода в синє море".
Б.Лятошинський, вірші Т.Шевченка "Із-за гаю сонце сходить".
Б.Фільц, вірші Т.Шевченка "Учітєся, брати, мої".
В.Іконник, вірші Т.Шевченка "Сонце заходить".
Л.Ревуцький, вірші Т.Шевченка "Утоптала стежечку".
А.Вахнянин, вірші Т.Шевченка "Садок вишневий коло хати".
Українська народна пісня на вірші Т.Шевченка "Реве та стогне Дніпр широкий".

5. Хорова творчість Б.Лятошинського.

Б.Лятошинський, вірші Т.Шевченка "Тече вода в синє море".
Б.Лятошинський, вірші Т.Шевченка "Із-за гаю сонце сходить".
Б.Лятошинський, вірші О.Пушкіна Хорова сюїта "Пори року".
- Весна – Літо – Осінь – Зима.
Б.Лятошинський, вірші О.Пушкіна "По небу крадеться луна".
Б.Лятошинський, вірші А.Фоміна "Чернеча гора".
Українська народна пісня в обробці В.Лятошинського "Ой у полі три криниченьки".
Українська народна пісня в обробці В.Лятошинського "Лугом іду, коня веду".

6. Українська хорова музика ХХ – початку ХХІ ст.

О.Некрасов "Славень Воскресінню".
І.Тараненко, вірші Л.Костенко "Єдиний Боже" (за Псалмами Давида).
І.Тараненко "Покаянна молитва".
В.Стеценко "Псалом" (7-ий Псалмом Давида).
Л.Дичко "Замок Шамбор" з хорового концерту "Французькі фрески".
Б.Фільц, вірші Т.Шевченка "Учітєся, брати, мої".
А.Золкін, вірші І.Франка "Осінні думи" з диптиху.
Є.Козак, вірші Л.Ковалю "Вівчарик".
Українська народна пісня в обробці Г.Верьовки "Ой у полі могила".
Українська народна пісня в обробці А.Кушніренка "Подольночка".
В.Стеценко, слова народні "Веснянка".
В.Стеценко, слова народні "На долині дуб, дуб".
О.Яковчук "Веснянка".

Г.Майборода, вірші В.Сосюри "Пролісок".

О.Некрасов, слова народні "Весілля мухи".

Українські народні пісні в обробці Л.Колодуба "Танці села Турівка", "Од Києва до Лубен".

Наукова новизна роботи та значимість отриманих результатів проведеного дослідження полягає в тому, що вперше піддано аналізу виконавський репертуар професійного мистецького колективу, який охоплює різні стилі і жанри музичного мистецтва представляє композиторську творчість України, що створює додаткові умови для екстраполяції художніх надбань в різновекторну музично-виконавську діяльність та в сферу підготовки професійних диригентських кадрів, зокрема створення історії диригентського мистецтва Чернігівщини. З цього приводу, академік В.Рожок наголошує: "Як наукова галузь мистецтвознавства і як навчальна дисципліна, історія диригентського мистецтва перебуває у процесі свого самовизначення. Вона охоплює кілька складових – становлення і розвиток теорії і методики диригування, історію диригентського виконавства, формування диригентської освіти" [7,3].

Висновки. Вперше хорова творчість Чернігівщини розглядається у взаємозв'язку музикознавчого (хорознавчого) чинників, що формують цілісність хорової культури Чернігівщини. Відображення музично-виконавської діяльності в сфері хорового мистецтва опосередковуються оцінкою творчості митця Л.М. Боднарука.

Послідовна хорова і культурно-просвітницька діяльність митця сприяла створенню першого на Чернігівщині професійного мистецького колективу – академічного камерного хору ім. Д.Бортнянського.

Виконавська практика хору сприяла поширенню високохудожнього музично-хорового репертуару, сформувала потужний хоровий рух (творчість відомих хормейстерів Чернігівщини І.Богданова, С.Вовка, В.Коцура, М.Гончаренко, М.Борща, Р.Борщ, С.Голуба, Л.Шумської, Л.Костенко і ін.).

Митець неодноразово наголошував: "Без справжньої хорової культури не можна будувати фундамент нової держави" [4]. Творчість майстра хорової справи належить до справжніх надбань музичного мистецтва України.

Література

1. Васюта О.П. Співаки Чернігівщини : довідник. / О.П. Васюта.-Чернігів : Чернігів. держ. обл. наук. б-ка ім. В.Короленка, 2006. - 101 с.
2. Васюта О.П. Музичне життя на Чернігівщині у XVIII-XIX ст. : історико-культурологічне дослідження. / О.П. Васюта. – Чернігів : РВК "Деснянська правда", 1997.- 211с.
3. Кузик В.В. Лев Миколайович Ревуцький / В.В.Кузик. - К., 2009. - 145с.
4. Кузьменко Л.П. Зустрічі для вас // Деснянська правда. 1998. № 186 2 червня. – С.1.
5. Протопопов В. Про хорову багатоголосу композицію XVII – початку XVIII ст. та про Симеона Пекалицького / В. Протопопов // Українське музикознавство. – К., 1971. – Вип. 6. – С.73–101.
6. Рожок В.І. В'ячеслав Палкін і хорова культура України другої половини XX ст. / В.І. Рожок // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Харків, 16 вересня 2005 р.).– Харків : НТУ "ХПІ". 2006. – С. 11.
- 7.Рожок В.І. Історія українського диригентського виконавства : творчість Стефана Турчака: Навч. посіб. До 100-річчя Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. – К., 2013. – 325 с.
8. Творчо-педагогічна діяльність В'ячеслава Палкіна в контексті хорової культури України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м.Харків, 16 вересня 2005 року). – Харків : НТУ "ХПІ". 2006. – 78 с.
- 9.Тези доповідей церковно-історичної конференції "1000 років Чернігівській єпархії" (м.Чернігів 22-24 вересня 1992р.). – Чернігів : "Сіверянська думка". – 1993. – 119 с.
10. Novak A. Modern composer creative activity as subject of education. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. - 2016. - № 2. - Київ: Міленіум. - С.64-66.

References

1. Vasiuta O.P. (2006). Singers of Chernihiv region: directory. Chernigiv. state. reg. sciences. b-ka im. V. Korolenko [in Ukrainian].
2. Vasiuta O.P.(1997). Musical life in the Chernigiv region in the XVIII-XIX centuries. : Historical and cultural research.- Chernigiv: RVC "Desnyanskaya Pravda" [in Ukrainian].
3. Kuzyk V.V. (2009). Lev Mykolaevych Revutskiy. Kyiv [in Ukrainian].
4. Kuzmenko L.P. Meetings for you. (1998 June2). Desnyanskaya Pravda. 186. [in Ukrainian].
5. Protopopov V. (1971). About the choral multi-voice composition of the XVII – early XVIII century. and about Simeon Pekalitsky. Ukrainian Musicology, Issue. 6, 73-101 [in Ukrainian].
6. Rozhok V.I. (2006). Vyacheslav Palkin and choral culture of Ukraine in the second half of the 20th century. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference,. – Kharkiv: NTU "KhPI"101 [in Ukrainian].
- 7.Rozhok V.I. (2013). The history of Ukrainian conductor performance: the work of Stefan Turchak. Tutorial. To the 100th anniversary of the National Music Academy of Ukraine named after P.I. Tchaikovsky. Kyiv [in Ukrainian].
8. Creative and pedagogical activity of Vyacheslav Palkin in the context of the choral culture of Ukraine (2006). Materials of the International Scientific and Practical Conference (78 p.). Kharkiv: NTU "KhPI" [in Ukrainian].
9. Theses of the reports of the church-historical conference "1000 years of the Chernigov diocese", (September 22-24, 1992) (1993). Chernigiv: "Siveryan's opinion" [in Ukrainian].
10. Novak, A. (2016). Modern composer creative activity as subject of education. Visnyk Naionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv, 2, 64-66 [in English].

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018 р.